

"MOST TALKED ABOUT FILM IN DECADES"

"Provocative naturalistic pic Klass should put Estonian helmer Ilmar Raag on the radar of top industry brass."

VARIETY

DIRECTOR AND SCRIPTWRITER: ILMAR RAAG
DIRECTOR OF PHOTOGRAPHY: KRISTIAN-JAAK NUUDI
ART DIRECTOR: EVA-MARIA GRAMAKOVSKI
SOUND: HORRET KUUS
MUSIC: TIMO STEINER, PAUL OJA, MARTIN "ESKIMO" KALLASVEE
EDITOR: TAMBE TASUJA
PRINCIPAL CAST: LAURI PEDAJA, VALLO KIRS, PÄRT UUSBERG,
PAULA SOLVAK, MARCUS PRANGEL, LEILA SÄÄLIK
PRODUCER: RIINA SILDOS
PRODUCED BY: AMRION PRODUCTIONS

KLASS

OPEN DOEK vzw
WARANDESTRAAAT 42
2300 TURNHOUT
014/47.23.30

info@opendoek.be
www.opendoek.be

LIVING COLOUR ENTERTAINMENT
FREDERIKSPLEIN 12
1017 XM AMSTERDAM
+31 (0)20 5207667

info@livingcolour.nl
www.livingcolour.nl

Projectleiding: Greet Stevens (greet.stevens@opendoek.be) en Marc Boonen (marc.boonen@opendoek.be)
Redactie: Lotte Voeten en Gert Hermans
Druk: Van Gompel, Odyse

Open Doek wordt gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap, Provincie Antwerpen, Provincie Limburg, Stad Turnhout, Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking van de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,

Open Doek woont in de Warande, net als kinderkunstenfestival Storm op Komst, stripwerking Strip Turnhout, kunsteducatie Kunst in Zicht, volwassenenvorming Dinamo, kunstuitleen Kunst in Huis en architectuurvereniging Ar-Tur.

Deze brochure kreeg mee inhoud dankzij de inspirerende gedachten van Paul Baeten, leraar KTA Diest - Kristien Aubroek, docent Lerarenopleiding KHK Turnhout - Carin Smolderen, docent Lerarenopleiding KHK Turnhout - Ilse Nijsmans, docent Lerarenopleiding KHK Turnhout - Mieke Balcaen docent Lerarenopleiding KHK Turnhout - Angela Dreher, leerkracht Stedelijk instituut voor Sierkunsten & Ambachten, Antwerpen - Bob van der Meer, psycholoog en verbonden aan het Expertisecentrum voor Veiligheid in Nederland - Ton Honig, theoloog en filosoof - Sophie van Boven, beeldend kunstenaar - Chris Chantrain, Coördinerend preventieadviseur voor de scholengemeenschap Voorkepen - Geert Neiryck, Eindredacteur Klasse voor leraren & coördinator lerarenkaart - Marc Colpaert, Cultuurfilosoof & medeoprichter van het Centrum voor Intercultureel Management en Interculturele Communicatie - Bart Koubaa, schrijver van ondermeer 'De Leraar' - Gijs Huising, socioloog verbonden aan de Rijksuniversiteit van Groningen - Hilde Robrechts, algemeen directeur Heilig Graf Turnhout

Projectpartners: www.jekino.be, www.lesseninhetdonker.be

De cinema heeft haar plaats veroverd in het onderwijs. Via films kunnen we zorgvuldiger leren kijken: naar kleuren, contrasten en camerastandpunten. Maar bovenal kunnen films onze blik verruimen: film geeft ons toegang tot onbekende werelden en zet ons aan het denken over onze eigen wereld.

Open Doek wil alles in het werk stellen om die zoektocht nog boeiender te maken. Wie de werking van Open Doek volgt, weet dat we regelmatig uitpakken met nieuwe initiatieven. Na talrijke enthousiaste reacties op onze brochure bij de films ENTRE LES MURS en DIE WELLE trakteren wij leerkrachten op een uitgave bij de film KLASS.

We geven het maar meteen toe: kijken naar KLASS is geen pretje. Een prima film, dat wel, maar hij confronteert ons zonder omwegen met een schrijnend en hardnekkig samenlevingsprobleem: pesten en geweld op school. Geen aangename confrontatie, maar wel één die beklijft en een poosje blijft nazinderen.

Iedere ouder, leerkracht of leerlingenbegeleider wil jongeren waarden meegeven en hen helpen opgroeien tot vrije, verantwoordelijke mensen. En toch gaat het wel eens mis... soms zelfs heel erg mis. Maar waar loopt het dan fout en hoe kunnen we daar thuis of op school een antwoord op geven? KLASS formuleert geen eenvoudige oplossingen, maar lokt ongetwijfeld discussie uit en dwingt ons die op een erg genuanceerde wijze te voeren. Zo biedt de film een ideale gelegenheid om een eerste stap te zetten naar meer verbondenheid en minder onverschilligheid.

Ook deze bundel richt zich in de eerste plaats tot leerkrachten die bereid zijn even afstand te nemen van hun dagelijkse bezigheden om zich die ene cruciale vraag te stellen: *“Waar zijn we mee bezig?”* Maar ook wie KLASS wil bekijken en nabespreken met jongeren, vindt hier wellicht enige inspiratie.

Wij wensen je alvast een intense kijkervaring en boeiende gesprekken achteraf.

Digitaal

Op www.opendoek.be kun je een digitale versie van deze brochure downloaden. Je vindt er ook de brochure bij de films Entre les murs en Die Welle, en pasklare lesmappen bij een groot aantal wereldfilms

Reserveringen

Scholen die de film willen bekijken met hun leerkrachtenteam of leerlingen kunnen een voorstelling boeken via greet.stevens@opendoek.be of 014 47 23 32.

Feedback

We horen graag je reactie op de film en de brochure. Mail naar greet.stevens@opendoek.be

4	Synopsis
5	Technische kaart
6	In de pers
9	De filmmakers <ul style="list-style-type: none">- Ilmar Raag: teveel inspiratie- Jonge acteurs
11	Een klas vol tegenstellingen <ul style="list-style-type: none">- Joosep- Anders- Kaspar- Thea- Paul- Toomas, Olav, Riina,...
17	Leerkrachten: blind of afwezig <ul style="list-style-type: none">- Geen aandacht, geen empathie- Gemiste kansen- Waar loopt het fout op deze school?
21	Buiten de schoolmuren <ul style="list-style-type: none">- Kaspars oma- Jooseps ouders
25	Pesten in theorie & in KLASS <ul style="list-style-type: none">- Wat is pesten?- De Groep- De Leider-pester- De Zwijgende Massa en de Klokkenluider- Jongens en Meisjes- Het Slachtoffer
39	Beklijvende kijkervaring <ul style="list-style-type: none">- Indruk van realisme- Hun verdiende loon?
41	Hoe nu verder? Over dringende noodzaak
44	Van gedachten wisselen
45	Na het drama: crisiscommunicatie
47	Bibliografie

Dag in dag uit ondergaat Joosep de pesterijen van zijn medeleerlingen. De hele klas vol 16-jarigen heeft zich tegen hem gekeerd. Aangevoerd door de brutale Anders zetten ze hem steeds opnieuw voor schut. Wie niet zelf mee duwt en trekt, vuurt de pesters luid aan of kijkt lacherig toe.

Maar wanneer ze Joosep een keer in z'n nakie opsluiten in de meisjeskleedkamer, neemt klasgenoot Kaspar het bij toeval voor hem op. Door in te gaan tegen het pestgedrag, ondermijnt hij Anders' autoriteit en dat wordt hem niet in dank afgenomen. Al snel maakt Kaspar er een erezaak van om Joosep te beschermen. Maar zijn ingrijpen maken de pesterijen alleen maar erger. Kaspar beseft dat hij nu moet doorzetten, hij kan niet meer terug. Maar hoe lang kunnen ze deze strijd volhouden?

KLASS

Estland | 2007 | 97 min. | Ests gesproken,
Nederlands ondertiteld

Regie & scenario:

Ilmar Raag

Productie:

Riina Sildos

Camera:

Kristjan-Jaak Nuudi

Montage:

Tambet Tasuja

Muziek:

Timo Steiner, Paul Oja & Martin Kallasvee

Met o.a.

Pärt Uusberg	Joosep
Vallo Kirs	Kaspar
Lauri Pedaja	Anders
Paula Solvak	Thea

Distributie NL: Living Colour Entertainment

“KLASS is aangrijpend en confronterend. De film doet je terugdenken aan de minder rooskleurige onderdelen van de middelbare school, die in je geheugen werden verdrongen door herinneringen aan eerste liefdes en klassenfeestjes. Een eye-opener en een absolute aanrader.”

Wouter Westerhof | www.movie2movie.nl

“Dit schooldrama staat met beide benen in de modder van het soms zo nietsontziend harde tienerleven, en voelt daardoor echt.”

BEREND JAN BOCKTING | VPRO GIDS

“De film begint als het zoveelste dertien-in-een-dozijn drama over pesten op een middelbare school, met personages die netjes voldoen aan de hen voorgeschreven wetten. Maar uiteindelijk weet Raag de clichés te ontstijgen. Zijn film blijkt meer dan een aanklacht tegen pesten op de middelbare school.”

NIELS BAKKER | DE FILMKRANT

“Raag blinkt uit in het portretteren van de leefwereld van de jongeren. De peer pressure, de druk om je te conformeren aan de groep, maar ook om je eigen gevoelswereld te ontwikkelen, was nog nooit zo nadrukkelijk op het witte doek te bewonderen.”

BRECHT CAPIAU | WWW.DIGG.NL

Ilmar Raag: teveel inspiratie

Ilmar Raag (1968, Estland) was een tijdje filmjournalist, behaalde een Master als scenarist (1999, Ohio) en schapte het tot directeur van de nationale Estse televisie (2002 - 2005). Tussendoor schreef hij columns voor enkele toonaangevende Estse kranten. Maar in zijn hoofd bleven teveel verhalen rondspoken die hij niet kwijt kon. Ilmar Raag: *“De ‘last’ van die verhalen ging op den duur zwaar wegen. Op een dag besliste ik er iets mee te doen. Ik gaf mijn goedbetaalde job bij de televisie op en begon te werken aan KLASS. Mijn volgende twee films zijn nu al volledig geschreven omdat ze al zo lang in mijn hoofd zitten.”*

Jonge acteurs

Het scenario van KLASS is gebaseerd op ware verhalen. Regisseur Ilmar Raag bracht enkele groepen van 15- tot 18-jarigen samen om van gedachten te wisselen over hun ervaringen met geweld op school. Omdat de regisseur moest werken met een erg bescheiden filmbudget (ongeveer € 90 000), koos hij voor jonge niet-professionele acteurs. Een maand lang werd er intensief gerepeteerd. De uiteindelijke opnames moesten rond zijn in 12 dagen. Dat maakte het soms lastig werken voor de hele ploeg: *“Door die enorme*

tijdsdruk heb je op de set geen tijd meer om na te denken. Je kunt alleen zo strikt mogelijk een goed doordacht plan uitvoeren. Enkele scènes hebben daar wel onder geleden.”

Ilmar Raag: *“Volgens mij kan je geen film maken over geweld zonder tenminste te proberen de redenen voor die agressie duidelijk te maken. Als je naar KLASS kijkt, ga je de jongens die hun schoolgenoten afschieten bijna beschouwen als braaf en onschuldig. Ik hoop dat de kijkers na de film nog een keer nadenken over die manipulatie. Ik ben blij dat KLASS eerder bekeken wordt als aanleiding voor een maatschappelijke discussie dan als een artistiek experiment.”*

*De innerlijke reflecties "In eigen woorden..."
werden geschreven door Paul Baeten.*

De kijker krijgt in KLASS een panoramisch zicht op de dramatische situatie in die ene klasgroep waar Joosep, Kaspar en Anders deel van uitmaken. We zien niet alleen hoe het er tijdens de lessen aan toe gaat, maar ook wat zich buiten de schoolmuren afspeelt: tijdens feestjes, onderweg naar school of op het strand. Bij Kaspar en Joosep krijgen we zelfs een inkijk in hun thuissituatie.

In KLASS bekijken we de gebeurtenissen vanuit het standpunt van de verschillende personages, die zelf alleen maar flarden zien van wat er in hun klas werkelijk aan de hand is.

Joosep

Joosep is een typisch pestslachtoffer: een introverte jongen die niet zo best is in sport; hij is niet de snelste, niet de coolste, niet de knapste, niet de intelligentste. Zijn hele houding straalt een zekere radeloosheid uit: blik naar de grond gericht, rug een beetje gekromd, het hele lijf verkrampt. Geen moment van de dag kent hij rust – niet op school, niet thuis. Op elk moment van de dag verwacht hij aangevallen te worden. En tegen

die aanvallen staat hij compleet machteloos. Joosep reageert amper op het geschied en het geweld van zijn klasgenoten. Hij redeneert: *"Ik heb het nu al zo lang overleefd. Dan zal ik het nog wel een tijdje kunnen uithouden. Na mijn middelbare schooltijd hoef ik die etters nooit meer te zien en kan ik mijn droom achterna gaan."*

Hij wil ten allen prijze vermijden dat anderen zich met zijn situatie bemoeien – zeker leerkrachten of andere volwassenen mogen zich niet mengen. Tegenover hen laat hij uitschijnen dat hij het wel in zijn eentje aankan.

Leerkracht: *"Joosep, waar is jouw werkschrift?"*

Joosep: *"Iemand heeft hem weggenomen."*

Leerkracht: *"Wie?"*

Joosep: *"Weet ik niet."*

Die machteloosheid staat in schril contrast met zijn opperste machtsgevoel tijdens de wanhoopsdaad waarmee de film eindigt. De steun die hij krijgt van Kaspar heeft zijn jarenlang opgekropte woede doen opborrelen en geeft hem de moed om zijn belagers eindelijk hun 'verdiende loon' te geven.

In eigen woorden...

Joosep: *"Ik ruik nog altijd de kruitdampen. Ik zie nog de panische angst in de ogen van mijn klasgenoten, hun verbijstering en de gekke stuipbewegingen van diegenen die ik raakte en... zoveel bloed. Maar ik zag geen enkel gezicht dat schuld verraadde of een spoor van berouw toonde voor wat ze me aandeden. Angst, ja... en voor de rest keken ze me aan zoals ze altijd al naar mij keken: de freak, de flikker, de klikspaan wiens stoppen doorsloegen.*

Ik haal nog elke dag de trekker over, telkens opnieuw. Elke dag opnieuw tel ik tot drie en jaag ik die laatste kogel door mijn hoofd. Het zal nooit overgaan. Het zal nooit veranderen. Ik heb gemerkt dat Kaspar de trekker niet kon overhalen. Voor hem lag het anders. Voor hem kon het nog veranderen. Voor mij was er geen weg terug."

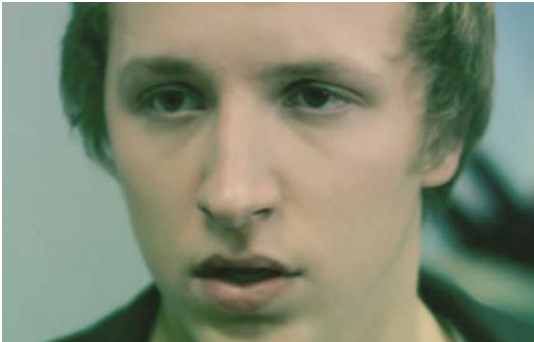
Anders

Hij is duidelijk het haantje-de-voorste van de klas. Hij staat graag in het middelpunt van de belangstelling. Naar zijn autoriteit wordt geluisterd, hoewel hij bij de kijker geen greintje sympathie weet op te wekken. Hij is bijzonder agressief, zowel fysiek als verbaal. De treitermethodes van Anders en de zijnen worden steeds grimmiger: het gaat van scheldpartijen via vreselijke gevechten tot de diepe vernedering van Joosep en Kaspar op het strand.

In eigen woorden...

Anders: *"In de film lijkt het alsof ik de grote schuldige ben. Nochtans was ik niet de enige die hem pestte. Iedereen in de klas vond hem een freak. Hij WAS toch een freak? Hij paste totaal niet in onze groep. En toen Kaspar besloot om de nobele ridder uit te hangen en hem te beschermen, toen pas is de toestand geëscaleerd. Want toen de freak de steun kreeg van Kaspar, begon hij zich sterk te voelen en zich van alles in het hoofd te halen. En de freak is dan dolgedraaid, heeft naar wapens gegrepen, nota bene van zijn vader, en heeft ons toen doodgeschoten. Van psychoten gesproken... De film toont hoeveel gelijk ik had. Joosep is een laffe, valse wezel. Met een geweer en met pistolen heeft hij ons gedood, terwijl wij hem alleen maar plaagden. Bijna had ik Kaspar overmeesterd en zijn pistool afgenomen. Maar die Joosep, die lafbek, heeft toen zijn magazijn op mij leeggeschoten. Misschien hebben we soms wat overdreven. Dat kan gebeuren als je zo'n freak in de groep hebt. Maar er is nooit iemand die mij een halt heeft toegeroepen..."*

Kaspar

Bij het begin van de week is Kaspar best een populaire jongen. Hij heeft een relatie met Thea, een graag gezien meisje. Toch hoort hij er niet helemaal bij: hij is en blijft een plattelandsjongen, woont bij zijn grootmoeder en heeft het thuis niet breed. Aanvankelijk doet hij gretig mee aan de gewelddadige pesterijen van de hele klas. Maar door stom toeval (Thea die hem vraagt de deur van hun kleedkamer te openen) verandert Kaspars positie in

de groep plots drastisch. Vanaf dit ogenblik probeert hij Joosep op alle mogelijke manieren in bescherming te nemen. Zelf omschrijft hij zijn plotse bekommernis als een erezaak: zijn rechtvaardigheidsgevoel verplicht hem op te komen voor een machteloos slachtoffer. In tegenstelling tot Joosep kan Kaspar de pestkoppen fysiek wel aan. Zijn tussenkomst heeft echter niet het gewenste effect – de pesterijen worden alleen maar erger.

Kaspar vecht niet alleen vóór Joosep – zijn strijd is evenzeer gericht tégen Anders. Hij pikt het niet langer dat hij moet gehoorzamen aan de oppermachtige leider van de klas. Hij slaagt er echter niet in zijn klasgenoten aan zijn kant te krijgen. De populariteitsstrijd tegen Anders kan hij niet winnen.

Anders: *“Hier is de man die onze sukkel beschermt!”*

Kaspar: *“Ik heb helemaal niemand beschermd.”*

Paul: *“Als Anders het zegt, dan is dat zo.”*

Kaspar: *“En wat als ik hem beschermd zou hebben?”*

Anders: *“Onthou het goed, man... Niemand in onze klas beschermt Joosep.”*

Kaspar: *“Ok, goed... Jij moet het weten. Jij bent de baas”*

Vervolgens ontardt de confrontatie in een gevecht.

In eigen woorden...

Kaspar: *“Joosep was niet mijn vriend. Nee, hij was niet mijn vriend. Maar Anders was ook niet mijn vriend. Waarom ik Joosep verdedigde? Ik kan het nu zelfs nog niet echt uitleggen. Maar het begon toen in die kleedkamer... toen ik in haar ogen keek en die blik mij vroeg: ‘Wat ga jij doen?’ Voor haar wou ik koosjer zijn. En iemand pesten is niet koosjer. Ik heb Joosep toen geholpen. Het klinkt misschien hoogdravend maar ik voelde me toen een beter mens, een completer mens.*

Mijn keuze voor Joosep werd een krachtmeting tussen mij en Anders. Joosep was het lijdend voorwerp, en ik mocht in de klappen delen. Hoe meer mijn lot samenviel met het lot van Joosep, hoe minder ze mij begreep. En hoe minder zij me begreep, hoe meer ik volhardde in mijn keuze. En toen op het strand, die ultieme vernedering, en zij die me in de steek liet... toen is er iets in mij geknapt. Toen al had ik het wapen in mijn handen... neen, toen al WAS ik het wapen van de haat, het wapen van de vergelding.”

Thea

Thea behoort tot de groep passieve toeschouwers. Voor haar is het intussen vanzelfsprekend geworden dat de hele klas zich tegen Joosep keert. Zij vindt hem ook wel een vreemde snuiter... misschien heeft hij het wel zelf gezocht. Thea is geliefd in de klas en ze wil die comfortabele positie niet op het spel zetten voor een freak zoals Joosep. Ze begrijpt helemaal niet waarom Kaspar zich plots zo sterk om hem bekommert. Volgens haar is Kaspar geen nobele redder, maar vecht hij in feite een machtsstrijd uit met pestkop Anders. De spanning in hun relatie wordt door Anders op de spits gedreven wanneer hij (op het strand) expliciet aan Thea vraagt of ze nu nog samen is met Kaspar. Op dat ogenblik durft ze niet anders dan zich van hem te distantiëren.

Paul

Paul is de beste leerling van de klas. Hij is één van de meest actieve pesters. Hij slaat en schopt, maar is ook het creatieve brein achter de subtielere peststrategieën. Hij slaagt er bijvoorbeeld in de directrice te doen geloven dat Kaspar de grote pestkop van de klas is. Hij is ook degene die Kaspar via valse e-mails wijsmaakt dat Joosep verliefd op hem is en zo een afspraak voor hen regelt op het strand.

Toomas, Olav, Riina, ...

De problemen in deze klas zijn geen zaak van enkele individuen. De hele klas speelt een cruciale rol in deze toestand. Het gaat om al die mensen die toekijken en aan het geweld gewend zijn geraakt. Ze slikken alles; zolang Joosep het slachtoffer is, gaan anderen daarmee veilig vrijuit.

Iedere dag verleggen ze hun grenzen; de escalatie van iets dat ooit waarschijnlijk vrij onschuldig begon. Die jongeren doen na een paar dagen waar ze voorheen niet eens aan dachten. De manier waarop er in de film gepraat wordt over geweld, verradt hoe banaal zij het vinden om te slaan en te schoppen.

Toomas: *"Mag ik hem zelf slaan?"*

Anders: *"Ok, probeer maar. Wel normaal slaan hè."*

Toomas: *"Sta stil!"*

Anders: *"Die schop was belachelijk, hij staat zelfs nog recht. [...] Ik zal het zelf wel doen."*

Opvallende afwezige in KLASS is de begrijpende, krachtdadige volwassene. Nadrukkelijk dringt de vraag zich op: waar begint en eindigt de verantwoordelijkheid van opvoeders, leerkrachten of directies inzake geweld op school? En waar gaat het onderwijsbeleid de mist in?

Geen aandacht, geen empathie

Tekst op basis van reflecties van Geert Neiryck

Erg pijnlijk is het om te zien hoe Joosep en Kaspar nauwelijks gesteund worden door de volwassenen op school. De leerkrachten knippen al te vaak een oogje dicht of hebben geen idee van wat er zich voor hun ogen afspeelt. Ze lijken 'ver van het bed' van de leerlingen te leven. Uit niets blijkt dat ze psychologisch in staat zijn om voeling te krijgen met de wereld van de pesters, noch met die van de gepesten. De sportleerkracht bijvoorbeeld reageert bijzonder flauwtjes op de agressieve houding van de klas. Hij beperkt zich tot: *"Oké, genoeg, het is tijd."* Vervolgens geeft hij Joosep een laf schouderklopje, zonder dat de andere leerlingen het zien. Zijn blik verradt zijn gedachten: *"Oef, mijn vijftig minuten zitten erop."*

Als leerkrachten al ingrijpen, isoleren ze Joosep daardoor nog meer en wakkeren op die manier het killersinstinct bij de rest van de groep nog aan. Dat blijkt bijvoorbeeld wanneer Paul Jooseps schrift wegneemt. De tactiek 'Iedereen blijft rechtstaan tot Jooseps schrift boven water komt' werkt duidelijk niet. Het laat de leerlingen onverschillig (even geen les) en op het einde is er een status quo. Door alleen Joosep te laten zitten, bevestigt de leerkracht nog het isolement van Joosep en het groepsgevoel bij de anderen: wie erbij hoort, staat recht. Eén tegen allen. De directrice is voor haar het ultieme redmiddel.

De conversatie die daarop volgt in het directiekantoor is beschamend. Het schoolhoofd lijkt meer belang te hechten aan haar administratie dan aan haar leerlingen. In haar houding ontbreekt elke empathie, elke aandacht voor het ware probleem.

- Directrice: *"Jij hebt dat schrift genomen."*
 Kaspar: *"Ik? Wie heeft dat gezegd?"*
 Directrice: *"Paul."*
 Kaspar: *"Paul? [...] Paul heeft het zelf gepakt."*
 Directrice: *"Klinkt dat niet een beetje belachelijk? Paul is de beste leerling in jullie klas. Waarom zou hij dat schrift nodig hebben en waarom zou hij liegen?"*
 Kaspar: *"Waarom zou IK het nodig hebben? Waarom zou IK liegen?"*

Gemiste kansen

Op verschillende momenten zijn er nochtans mogelijkheden om tenminste te weten te komen wat er aan de hand is in de groep. Een lerares komt bijvoorbeeld de klas in en vindt Toomas op de grond achter de deur. Even vraagt ze zich af: *“Wat gebeurt er hier?”* Maar daar blijft het bij en onverschillig gaat ze over tot de kern van de zaak: de literatuur van Victor Hugo.

Ook een andere lerares laat de kans om tot de kern van de zaak door te dringen achteloos voorbijgaan.

Klasgenoten hebben Jooseps nieuwe schoenen stukgesneden. Een lerares merkt dat Joosep op kousen loopt; even is er hoop op een gesprek. Maar Joosep wil de zaken niet erger maken en neemt de schuld op zich: hij beweert dat hij zijn schoenen heeft weggegooid omdat de merknaam te opzichtig was. De lerares weet dat er meer achter schuilt; ze legt troostend de hand op Jooseps schouder. Toch reduceert ze alles tot een “kleine actie tegen de consumptiemaatschappij” en begint met de les. Wanneer ook Kaspar de merknaam uit zijn jas gesneden heeft, isoleert ze de twee opnieuw: ze zijn volgens haar “geïnfecteerd”. De andere klasgenoten duidelijk niet...

Zelfs wanneer de klassenleerkracht een telefoontje krijgt van Jooseps moeder, kan/wil ze de knoop niet ontwarren. Ze bespreekt het probleem in de klas zonder overleg met Joosep. Ze toont zich ontgoocheld, maar ongewild isoleert ze Joosep opnieuw. Hij kan niet vertellen wat hem overkomt. Ze laat hem de klas uitgaan. Tijdens het gesprek leggen de andere leerlingen de schuld bij Joosep: hij is de nerd, hij vraagt er zelf om. Onwennig en machteloos staat de lerares tegenover de groep.

Waar loopt het fout op deze school?

De leraren weten allemaal dat Joosep gepest wordt of vangen op zijn minst alarmerende signalen op. Maar nooit zie je leraren met elkaar praten. Niemand past de puzzelstukken bij elkaar. Daarom is het voor hen zo moeilijk om de ernst van de situatie in te schatten.

KLASS toont dat pesten zich vaak onttrekt aan de ogen van volwassen begeleiders. Het venijnige gebeurt in de kleedkamer, wanneer de leraar even geen toezicht houdt. In de saaie en benauwende gangen van de school is geen volwassene te bespeuren, en de leerkrachten komen altijd als laatste het lokaal binnen. Op dat moment is het hele ritueel om Joosep te grazen te nemen al achter de rug. Vaak gebeurt het pesten bovendien na schooltijd, in een verlaten achtertuin of op het strand. Helemaal onzichtbaar is het pestgedrag dat zich online afspeelt: e-mailadressen worden gemanipuleerd, wat uiteindelijk leidt tot de pijnlijke scène op het strand.

Wij zien als toeschouwers de hele film, maar de leraren zien elk maar een klein fragment. Zo gaat het ook in realiteit.

Van een anti-pestbeleid heeft deze school schijnbaar nooit gehoord: de directeur neemt geen initiatief, heeft geen netwerk van hulpinstanties, Joosep heeft geen vertrouwenspersoon, de leerkrachten zijn niet getraind in gesprekstechnieken en groepsdynamiek, de leerlingen hebben niet geleerd om zich in een slachtoffer in te leven. Niemand zoekt professionele hulp.

Als leerkrachten niet ingrijpen, komt dat vaak omdat ze het pesten niet (willen) zien – ze weten niet hoe het pesten effectief kan worden aangepakt of missen de kennis en vaardigheden om het probleem met de groep, ouders of andere leerkrachten te bespreken. Leerkrachten moeten leren anticiperen op komende uitbarstingen van geweld bij leerlingen. Signalen opmerken en detecteren is daarbij een eerste voorwaarde. Gepast reageren is de volgende. Een directrice: *“We moeten ons bewust worden van hoe wij met ons eigen gedrag ook soms agressieve reacties veroorzaken bij leerlingen. Ook op dit terrein kunnen we geschoold worden.”*

Studenten aan de lerarenopleiding schrikken tijdens hun stage soms wel even als ze inzake het pestgedrag onder leerlingen van hun begeleidende leerkracht te horen krijgen: *“Hier reageren we niet meer op”* of *“die mannen zijn gewoon zo...”* Zullen deze studenten in de toekomst zelf nog wel durven en willen reageren als ze dit in hun eigen klas of op de speelplaats zien gebeuren?

De innerlijke reflecties "In eigen woorden..." werden geschreven door Paul Baeten.

Uiteraard is het pestprobleem niet enkel een bekommernis van het onderwijs. Het is een maatschappelijk fenomeen waarover iedereen zijn bezorgdheid mag en moet tonen. Het maatschappelijk klimaat waarin een kind opgroeit, wordt toch in de eerste plaats thuis bepaald. In KLASS krijgen we ook inzicht in de thuissituatie van Joosep en Kaspar. Voor beiden is die niet gunstig.

Kaspars oma

Kaspar wordt opgevoed door zijn grootmoeder; over het lot van zijn ouders wordt ons niets verteld. We zien Kaspar wel een bezoek brengen aan het kerkhof. Zijn oma biedt een warme opvoeding, maar is tegelijk ook bevreesd. Ze kan zich niet voorstellen hoe het er onder jongeren aan toe gaat en geraakt nooit door het pantser dat haar kleinzoon op korte tijd rond zich heeft opgetrokken.

Grootmoeder: *"Kaspar, zeg eens... Jij bent er niet zo eentje waar ze over schrijven hé? Gewelddadig?"*

Kaspar: *"[Zucht] Jij snapt er echt niks van."*

In eigen woorden...

Kaspars grootmoeder: *"Ik wist dat er iets erg ging gebeuren. Toen hij die ochtend vertrok en mij een kus gaf en zei 'het spijt me, oma'... Het klonk zo eenzaam, zo angstaanjagend, zo onheilspellend. Toen hij de deur uitging, wou ik hem nog terugroepen en hem ziek melden op school. Maar ik was bang dat hij mij zou afsnauwen. Ik ben een oude vrouw: hoe zou ik kunnen begrijpen wat er allemaal in het hoofd van zo'n jongen omgaat? Ik keek hem enkel na. Ik zag alleen nog zijn rug, een beetje gebogen, alsof hij het koud had."*

Jooseps ouders

Pestslachtoffer Joosep vindt thuis ook niet de veilige omgeving die hij zo nodig heeft. Moeder maakt zich wel zorgen om haar zoon, maar kan niet inschatten hoe ernstig de situatie is. Pas als ze de kneuzingen op zijn lichaam ziet, grijpt ze in. Haar reactie zal Joosep echter niet veel verder helpen: ze belt de school op zonder met hem te overleggen. Vaders advies werkt al helemaal averechts: om te tonen hoe Joosep volgens hem moet reageren, slaat hij de jongen keihard op de borst. Joosep zakt in elkaar en voelt zich nu definitief een mislukkeling. Wanneer Joosep eindelijk de moed vindt om terug te vechten, doet hij dat met de wapens die zijn vader zo

netjes bewaart. We mogen hopen dat de man dat einde niet in gedachten had toen hij zijn zoon aanspoorde om keihard terug te slaan.

Jooseps vader: *“Niemand pest mijn zoon zodat ik telefoontjes krijg van school. Mijn zoon zal terugvechten. Een man die niet terugvecht, is een loser. Als je het hen één keer toont, zullen ze je met rust laten. Snap je?”*

In eigen woorden...

Jooseps vader: *“Hij was nog geen achttien jaar... Ik wist dat hij werd gepest. Ik heb gezien hoe hij alles onderging zonder zich te verweren. Tot uiteindelijk de emmer vol was, tot hij de zoveelste vernedering had geslikt. Mijn zoon heeft vermoord, dat is waar, maar hijzelf was al vermoord door zijn klasgenoten die hem pestten. Die zogenaamde slachtoffers zijn evenzeer schuldig. Ze hebben dit onheil zelf over zich afgeroepen, al was de rekening die ze betaalden veel te zwaar. Maar mijn zoon heeft ook met zijn leven geboet.”*

KLASS is ook een aanklacht tegen de afwezige of niet betrokken ouders en de onzichtbare samenleving die aan jongeren blijkbaar geen hoop biedt. Het is alsof de jongeren hun initiatievormen met betrekking tot het leven en de dood zelf moeten uitvinden. De samenleving is daar niet mee bezig. Niet alleen de leerlingen moeten hun huiswerk maken, de ouders en de samenleving evenzeer... Het is een ander soort huiswerk dan 'taken tegen morgen'... Het is een alomvattend huiswerk dat te maken heeft met ethisch gedrag en een vorm van spiritualiteit.

Het theoretisch kader voor dit hoofdstuk werd aangereikt door Bob van der Meer en Gijs Huitsing, twee Nederlandse psychologen die het pestprobleem in Nederlandse scholen ten gronde hebben bestudeerd. Zij hebben KLASS bekeken en de film afgetoetst aan een aantal typische pestmechanismen. Hun conclusie: KLASS is bijzonder realistisch en volledig onderbouwd door werkelijke feiten en tendensen.

Wat is pesten?

De definitie van pesten op school: "Een structurele vorm van lichamelijk, geestelijk en/of seksueel geweld tussen leerlingen."

Pesten is dus niet hetzelfde als plagen. Plagen is incidenteel; pesten is structureel en impliceert altijd een vorm van geweld. In het Nederlands hebben we de specifieke term 'pesten', maar in vele talen – zoals bijvoorbeeld het Turks en het Marokkaans – bestaat hiervoor geen apart woord. Voor wat wij 'pesten' noemen, gebruiken zij het algemene woord 'geweld'.

Wanneer er in een groep gepest wordt...

- wordt het slachtoffer het recht ontzegd om voor zichzelf op te komen.
- resulteert dat in een machtsongelijkheid. Er is dus altijd een winnaar en een verliezer.
- loopt het slachtoffer altijd schade op.

In KLASS

Jooseps situatie past perfect binnen wat onderzoekers als pesten definiëren: het is agressie waarbij één of meer personen anderen schade toebrengen, het gebeurt stelselmatig en de macht is ongelijk verdeeld zodat het slachtoffer zich niet kan verdedigen.

- Pesten is in KLASS overduidelijk een gewelddadige activiteit. Joosep wordt op vele manieren fysiek mishandeld. Dat geweld is ook te zien in de korte 'interludia' bij het begin van elk nieuw filmhoofdstuk. De jongste leerlingen – kinderen nog – trekken en sleuren aan elkaar, klakkeloos het gedrag imiterend van hun oudere medeleerlingen.
- Het geweld is dermate structureel dat er gewenning optreedt. KLASS is opgesplitst in 7 hoofdstukken (de 7 dagen van de week). Bij de eerste dag vraag je je af waarom de hele klas zo massaal op Joosep inslaat. Tegen de vierde dag is deze vraag bijna vervaagd... *'zo gaat het nu eenmaal in deze klas.'*
- Joosep moet opboksen tegen de hele klas en krijgt niet de kans om zich te verweren. Elke poging om zichzelf te verdedigen keert zich vroeg of laat tegen hem en maakt de schade nog groter.

- Er is duidelijk een winnaar: de positie van Anders in de klasgroep is onaantastbaar. Hij brengt de verliezer Joosep ernstige schade toe. Deze schade is onherstelbaar: uit onderzoek blijkt dat een groot deel van de leerlingenpopulatie later in therapeutische gesprekken toegeeft dat ze in hun verdere leven nog steeds onder het pestgedrag uit hun jeugd lijden. Het effect van uitgelachen te worden, gaat nooit over.

Pesten is...

- a) Een groepsprobleem. Het komt voor in alle mogelijke groepen en dus zeker op scholen. Maar ook op het werk, in inrichtingen, jeugdbewegingen, enz. Zelfs in het gezin komt soms pestgedrag voor, bijvoorbeeld wanneer één kind in het gezin niet voldoet aan de verwachtingen van de ouders.
- b) Een maatschappelijk verschijnsel. Je hebt vrouwenmishandeling, kindermisbruik, seksuele intimidatie, enz. – allemaal excessen van maatschappelijke machtsverhoudingen.
- c) Een verschijnsel van alle tijden. Denk maar aan de middeleeuwse heksenvervolgving en het antisemitisme (beide met miljoenen doden tot gevolg), homovervolgving, enz.

De Groep

In elke groep zijn er sociale processen aan de gang die ertoe leiden dat sommige individuen populair zijn en dat andere worden verstoten. Om pestproblemen te begrijpen, moet je dus aandacht hebben voor groepsdynamische processen. Als je die specifieke dynamiek niet kan blootleggen, kan je het probleem niet oplossen. Dan kun je blijven dweilen met de kraan open.

Als je twee mensen op een onbewoond eiland dropt, zullen ze samenwerken. Als je er tien dropt, zullen ze een groep vormen en zal er behalve een leider ook een 'slachtoffer' zijn.

In een groep keren altijd dezelfde rollen terug: een leider, volgelingen, maatschappelijk werkers (zij die een perfect inzicht hebben in de maatschappelijke processen en verbintenissen in de groep), een clown en meestal één geïsoleerde figuur. Als alles goed gaat in de groep, wordt het gedrag van die outsider getolereerd. Maar als het evenwicht in de groep verstoord wordt, bijvoorbeeld door een machtsstrijd, leidt dat tot frustratie. Een groep zal de frustratie en agressie die in de gelederen leeft, afreageren op één persoon (de outsider) of subgroep, om zo de rust en vrede te herstellen. Hij of zij wordt 'de zondebok'.

Dat zondebok-mechanisme is alom aanwezig. Het concept werd geïntroduceerd door de Franse filosoof en letterkundige René Girard, die beweert dat zelfs het volledige bijbelverhaal (en bijgevolg onze christelijke cultuur en traditie) gebaseerd is op dit principe.

Niet enkel mensen maar ook dieren hanteren een zondebok, zoals werd vastgesteld bij onderzoek naar groepen apen, ratten, kippen, katten, enz. Het is iets waartegen we onszelf en elkaar moeten beschermen.

In KLASS

Het filmverhaal wordt voortgestuwd door de machtsstrijd in een groep. Joosep vormt geen bedreiging voor Anders' gezag; hij staat helemaal onderaan de hiërarchische ladder in de klasgroep, hij is een 'outsider', een eenling die zich steeds verder terugtrekt in zijn isolement. Daarom wordt hij het slachtoffer, de zondebok die van alles de schuld krijgt. Het is zijn fout dat de basketbalwedstrijd wordt verloren (openingsscène). Zelfs wanneer de hele klas een uur lang moet rechtstaan omdat iemand Jooseps schrift heeft weggenomen, krijgt hij daarvan de schuld.

De schamele pogingen die de volwassenen ondernemen om het probleem op te lossen, gebeuren zonder enig doorzicht in de dynamische processen in de klasgroep. Het zijn willekeurige sancties zonder effect. Geen van allen nemen ze de moeite om de dynamiek in de groep van nabij te bestuderen.

De Leider-pester

Wat maakt iemand tot een leidersfiguur? Waarom kan iemand het zich permitteren om 'een pester' te worden? Pesters zijn vaak populaire kinderen: ze zijn nadrukkelijk aanwezig in de klas en iedereen wil bij de pesters en hun groepje horen. Dit betekent echter niet dat pesters ook aardig worden gevonden.

Het beeld dat we meestal krijgen van pesters is dat van agressieve kinderen met emotionele problemen. Maar het is een waanidee dat pesters vooral hun eigen frustraties zouden afreageren. In werkelijkheid blijken pesters vaak (maar niet altijd; er zijn ook pesters met een duidelijke psychische stoornis) een positief zelfbeeld te hebben. Meestal ligt de oorzaak bij hun gebrek aan empathisch vermogen (inlevingsvermogen). Ze kunnen zich niet goed inleven in anderen en hebben er geen moeite mee om dingen te bereiken ten koste van anderen.

Vaak wordt er aan pestslachtoffers een sociale vaardigheidstraining aangeraden. Eigenlijk zou dat systeem omgegooid moeten worden: aan kinderen die laag scoren bij het testen van hun empathisch vermogen zou sociale vaardigheidstraining gegeven moeten worden. Op die manier worden de pesters aangepakt in plaats van de slachtoffers.

Niet alleen slachtoffers, maar ook pesters ondervinden vaak problemen op latere leeftijd omdat ze niet hebben geleerd om via overleg of met begrip voor anderen iets te bereiken. Ze blijven vaak onaangepast gedrag vertonen en lopen een verhoogde kans om te moeten worstelen met crimineel gedrag of verslaving.

Leiderschap in de dierenwereld

In de dierenwereld zal de leider zijn krachten niet verspillen aan de outsider in de kudde. Hij zal veeleer de strijd aangaan met zijn rechtstreekse machtsconcurrenten. In elke groep of kudde – bijvoorbeeld bij apen – wordt de macht van de leider getest. De leider van een kudde leeuwen ondermijnt de macht van zijn concurrenten door de kinderen van zijn zwakkere mededingers te doden. Leeuwenwijfjes stockeren na de copulatie het zaad nog een poosje in hun lichaam. Pas wanneer duidelijk is wie de leider zal worden, staat hun lichaam de bevruchting toe. Zo is de leeuw verzekerd dat ze het nageslacht van de leider ter wereld zal brengen.

In KLASS

Anders is de leider; hij kan zich alles permitteren. Hij lijkt heel tevreden met zichzelf (positief zelfbeeld) en met zijn populariteit: hij staat als een idioot te dansen op het feestje (dat zouden de anderen niet moeten proberen!), heeft een vinger in het hele sociale verkeer binnen de groep en zijn woord is wet. Zijn gedrag is opvallend, iedereen kent hem, maar waarschijnlijk zal niemand van zijn klasgenoten hem echt aardig vinden.

De Zwijgende Massa en de Klokkenluider

In elke groep zijn er pesters. Maar daaronder is er een grote, zwijgende middengroep (de *silent majority* of zwijgende meerderheid) die zich bij de pesters aansluit of zich niet tegen hem verzet. Zo krijgt elke pester een groepje assistenten om zich heen. Ze moedigen hem aan door te lachen, te schreeuwen of actief mee te pesten: ze houden bijvoorbeeld het slachtoffer vast of voeren de opdracht van de pester uit.

Daarnaast zijn er ook kinderen die zich gedragen als buitenstaanders. Ze houden zich afzijdig van het pesten, durven er niet tegenin te gaan en zijn bang om zelf het volgende doelwit te worden. Door deze passiviteit geven de buitenstaanders als toeschouwer wel stilzwijgend goedkeuring aan het pesten.

Waarom gaan klasgenoten mee pesten?

- Uit angst om zelf het volgende slachtoffer te worden.
- Om de eigen status te verhogen en er zelf beter van te worden.
- Omdat ze geen duidelijke stelling durven innemen: te bang, te aarzelend, te zwijzaam of te onkundig om met zoveel geweld om te gaan, laat staan er tegenin te gaan.
- Omdat sommigen zich niet bewust zijn van wat er in de groep aan de hand is.

In die middengroep zijn drie belangrijke mechanismen werkzaam:

1. De samenzwering om te zwijgen. Bijvoorbeeld in gezinnen waar kinderen mishandeld worden: alle gezinsleden zijn op de hoogte maar er wordt niet 'geklikt'. De klikspaan wordt vaak zelf gestraft. Denk maar aan klokkenluiders in de politiek: wie corruptie of wangedrag aanklaagt, kan vaak z'n verdere carrière vergeten. Onze maatschappij gaat heel slecht om met klokkenluiders en dat is een cruciaal gemis, zeker in het bestrijden van pestproblemen.

2. Het omstandersdilemma. Klasgenoten weten wat er aan de hand is maar twijfelen of ze zouden reageren. Of... ouders en leerkrachten vermoeden dat er iets misloopt, maar kampen met een dilemma: moeten we iets ondernemen of niet? Vaak is verantwoordelijkheidsverwarring daarvan de oorzaak. Daarom is er een goed beleid nodig waarin verantwoordelijkheden duidelijk zijn omschreven.

3. Het geloof in een rechtvaardige wereld. Mensen hebben een onwrikbaar geloof in een rechtvaardige wereld. We worden gedreven door het geloof dat goede daden beloond zullen worden en slechte daden bestraft. Wanneer dat geloof aan het wankelen wordt gebracht – namelijk wanneer een goed mens in de ellende belandt – sussen we onszelf met de gedachte dat het slachtoffer waarschijnlijk wel zelf verantwoordelijk is voor wat hem of haar overkomt: “ze had er zelf om gevraagd” of “eigen schuld, dikke bult,” ook al weten we dat het niet waar is. Op die manier wordt veel onrecht vergoelijkt.

Op allerlei manieren worden de pesterijen door de middengroep geminimaliseerd, om eventuele verontruste gewetens te sussen.

- Kinderen geven een verzachtende beschrijving aan het pesten: “Het was maar een grapje, het was maar plagen.”
- Kinderen vinden het pestgedrag een normale zaak: “Zo gaat het hier altijd.”
- Kinderen minimaliseren hun eigen rol in de pesterijen.

Soms is er een enkeling in de groep – een ‘maatschappelijk werker’ – die het voor de gepeste opneemt, waarschijnlijk vanuit een verhoogd rechtvaardigheidsgevoel. Zo’n ‘klokkenluider’ (degene die aan de alarmbel trekt) moet sterk in z’n schoenen staan want hij gaat meestal door een hel: hij zal door de groep worden afgemaakt.

Voor het oplossen van pestproblemen is het enorm belangrijk om die zwijgende middengroep te mobiliseren, bijvoorbeeld door een veilig opvangsysteem te garanderen voor klokkenluiders.

In KLASS

Het merendeel van de klas bestaat uit een stilzwijgende middengroep. Ze pesten niet allemaal actief mee, maar verzetten zich ook niet tegen de pesterijen. Ze willen hun positie in de klasgroep niet op het spel zetten.

De verschillende mechanismen uit de middengroep zijn duidelijk herkenbaar:

- De samenzwering om te zwijgen wordt strikt toegepast; de zwijgplicht wordt door niemand doorbroken, ook niet door Kaspar (zelfs niet thuis tegen zijn grootmoeder). Zelfs Joosep verklapt niet wie zijn schrift heeft weggenomen.
- Leerlingen en (vooral) leerkrachten kampen met het omstandersdilemma. Ze vermoeden dat er iets broedt in de klas, maar niemand wil de zaak verder uitpluizen. Ze schuiven de verantwoordelijkheid door naar de directrice, die op haar beurt weigert in te grijpen.
- Aan Joosep wordt verweten dat het allemaal zijn eigen schuld is. Hij heeft er volgens zijn medeleerlingen zelf om gevraagd: *"Als er iemand fout is, dan is het Joosep. Hij hoort niet in onze klas."*

Kaspar is de 'engelbewaarder' die het vanuit een sterk rechtvaardigheidsgevoel voor Joosep opneemt. Als 'klokkenluider' gaat hij door een hel. Aanvankelijk wil de groep hem tegen zichzelf beschermen. Ze waarschuwen hem: *"De stank kan ook aan jou gaan kleven."* Onvermijdelijk zal hij uit de klasgroep verstoten worden. Kaspar deelt mee in alle ellende en wordt door zijn klasgenoten bij de directie voorgesteld als Pester Nummer 1. Er is voor hem geen vangnet – hij kan nergens terecht.

Gelegitimeerde klokkenluiders

Scholen met een pestprobleem hebben in eerste plaats nood aan klokkenluiders. Daarvoor gebruikt de Nederlandse psycholoog Bob van der Meer een beproefde methode:

“Ik teken een grote cirkel op het bord waarin ik alle actoren – ook bijvoorbeeld de ouders en leerkrachten – onderbreng. Dan spreken de leerlingen met elkaar een aantal regels af. Iedereen mag regels opstellen aangaande ongewenste omgangsvormen. Zo kan een dik kind bijvoorbeeld als regel voorstellen: “Ik vind dat er niet meer mag gelachen worden met dikke kinderen.” Die regels worden op een groot blad samengebracht, aan de muur gehangen en door de hele groep ondertekend. Ze worden ook aan de ouders bezorgd. Vervolgens wordt er gevraagd om melding te maken van wie de regels overtreedt.

Op die manier creëer je een grote groep van gelegitimeerde klokkenluiders. Het gaat immers niet om ‘klikken’ (iedereen heeft een hekel aan klikspanen), maar om het melden van overtredingen van wetten en regels. Zo creëer je een veilige manier om kinderen aan het praten te krijgen en garandeer je de klokkenluiders een vangnet.”

Jongens en Meisjes

In de dierenwereld wordt de machtsstrijd vaak uitgevochten in de ‘seksuele arena’. (Voor veel wijfjes staat alles in het teken van het nageslacht.) Ook bij mensen spelen seksuele factoren een belangrijke rol in de strijd om de macht binnen een groep.

Er bestaat een significant verschil in de manier waarop jongens en meisjes op pestgedrag reageren. Meisjes nemen het veel vaker voor het slachtoffer op. Ze nemen eerder een beschermende houding aan.

Ook bij dieren zijn de *mediators* (de ‘maatschappelijk werkers’) meestal vrouwtjes. Als er in een groep apen ruzie uitbreekt tussen de mannetjes, treedt doorgaans het oude vrouwtje als onderhandelaar op. Na haar tussenkomst zie je opvallend méér vlooi gedrag in de groep opduiken; dat is de manier waarop de sociale vrede wordt hersteld.

Elkaar vlooiën mag bij apen dan al efficiënt werken, het is niet makkelijk om een menselijk equivalent voor vlooi gedrag te vinden. In Scandinavië werd er een methode getest waarbij leerlingen elkaar wekelijks een kwartier rugmassage gaven om het sociale evenwicht te stimuleren. Uit een enquête op een Nederlandse school die met deze methode experimenteerde, bleek het resultaat nihil. Het is niet zo’n gek idee, en bij apen werkt het, maar voor mensen bleek het niet doeltreffend.

In KLASS

Ook in KLASS wordt de machtsstrijd ten dele in de seksuele arena uitgevochten, vooral omdat seks een doeltreffend middel is om 'de vijand' te vernederen – zoals wanneer Joosep in z'n blootje in de meisjeskleedkamer wordt gedwongen. Op het feestje duikt Anders nadrukkelijk op wanneer Kaspar en Thea zich samen afzonderen (alsof hij ook in de relaties van zijn klasgenoten medezeggenschap eist). Typisch wordt door de pesters ook geïnsinueerd dat Kaspar en Joosep homo zijn. Dan volgt de ultieme seksuele vernedering op het strand, die Kaspar en Joosep enkel nog met brutaal geweld kunnen vergelden.

Over het gedrag van de meisjes in deze film valt te discussiëren. Zij hadden meer tegenstand kunnen bieden, een cordon kunnen vormen tegen de pesters. In de film maken ze evenwel allemaal deel uit van de zwijgende meerderheid, ze vertonen slechts tribunegedrag: toekijken, juichen of de arena verlaten.

Het Slachtoffer

Het slachtoffer kan op verschillende manieren op de pesterijen reageren:

- passief: sociaal geïsoleerd gedrag
- provocerend: angstig en/of agressief gedrag
- slachtoffers vertonen vaak irritant gedrag. Zo lijkt het alsof ze de pesterijen zelf uitlokken, maar eigenlijk is het een schreeuw om hulp.

Sommige slachtoffers beweren dat ze in hun latere leven voordeel uit de pesterijen hebben geput. Zo vertelt de Nederlandse auteur Arthur Japin dat hij als pestslachtoffer leerde om de rol van het geïsoleerde individu te beschrijven. Dat doet hij dan ook erg treffend in zijn boeken. De Nederlandse komiek André Van Duin noemt de pesterijen uit zijn kindertijd zelfs de basis voor zijn werk. Johnny Cash bezingt deze reactie in zijn beroemde lied 'A Boy Named Sue'.

Maar er zijn ook andere reacties mogelijk. Zo blijkt dat veel daders van zedenmisdrijven door hun leeftijdsgesloten extreem werden uitgesloten of gepest.

Er is een evolutie te merken in het gedrag van de pestslachtoffers.

Vroeger waren de wraakacties van pestslachtoffers vooral tegen zichzelf gericht met o.a. zelfverminking, eetstoornissen, zelfdoding en depressie tot gevolg. Jaarlijks zijn er helaas nog heel wat kinderen en jongeren die een zelfmoordpoging ondernemen nadat ze maandenlang getreiterd werden. Zo maakt men zichzelf tot slachtoffer van een wrekende gewelddaad.

Maar steeds vaker zien we tegenwoordig dat pestslachtoffers het niet langer pikken. Na een periode van gelaten passiviteit ondernemen ze een gewapende wraakactie, zoals dat o.a. gebeurde op de Columbine Highschool (V.S. 1999, 12 doden) en de Virginia Tech University (V.S. 2007, 33 doden). Telkens bleek het te gaan om slachtoffers van langdurige pesterijen.

Bij hun wraakacties proberen sommige schutters vooral hun kwelduivels/pesters te treffen. Anderen nemen in het wilde weg wraak op de hele wereld.

Ook hier reageren beide seksen heel verschillend. Meisjes en jongens lopen in gelijke mate tegen frustraties en ongeluk op. Beiden kennen agressieve impulsen. Mede onder invloed van het hormonale circus dat zich in hun jonge lichamen afspeelt, richten meisjes hun agressie vaker naar binnen, terwijl jongens hun acties naar buiten toe uiten. Vooral meisjes brengen zichzelf schade toe (eetstoornissen, zelfverminking, ...) terwijl jongens eerder telefoocellen verbouwen, fietsen in de gracht gooien, een gat in hun kamerdeur trappen of rake klappen uitdelen. Tot op heden waren de daders van massale schietincidenten altijd jongens.

Ook hier is reflectie nodig. Aan jongens, met al hun testosteron, moet geleerd worden om hun agressieve impulsen te beheersen. Dat is één van de belangrijkste aspecten van de opvoeding. Meisjes helpen om zich te uiten zonder zichzelf schade toe te brengen, is al minstens even belangrijk.

Een getuigenis – een leerkracht in opleiding over vroeger en later:

“Als je zelf gepest bent geweest, snap je veel beter wat er door het hoofd van een gepeste spookt. Je kan hen daarom niet beter helpen, maar je kan hen wel beter begrijpen. Niemand vraagt erom, niemand wil het. Als je gepest wordt, voel je je heel rottig. Je voelt je niet begrepen, je voelt je vooral alleen. Niet alle pesterijen hebben misschien dezelfde aanleiding, maar ze eindigen allemaal op één punt: op een slecht gevoel.

Ik heb altijd al leerkracht willen worden. Mijn visie op het leraarschap is niet zozeer anders dan vroeger, maar ik vind wel dat je als leerkracht méér kan doen dan ze vroeger voor mij deden. Natuurlijk zijn scholen nu bezig om hier iets aan te doen, meer dan vroeger. Ik kon toen niet echt ergens terecht, ik kropte alles op. Nu kan je op veel scholen naar een vertrouwenspersoon gaan, en een leerkracht zal ook eerder de symptomen opmerken omdat er vaker over gepraat wordt. Dat vind ik goed, het is een teken dat de scholen en ook bepaalde leerkrachten wakker geworden zijn en dat men zowel de gepeste kinderen als de pesters beter kan helpen.”

In KLASS

Joosep reageert passief en gelaten. Lange tijd verzet hij zich niet tegen de pesterijen en trekt hij zich terug. Wanneer hij zich een houding tracht te geven door een verhaal op te dissen over 'het individu dat zich verschuilt achter merken en labels' maakt hij zich nog meer belachelijk. Er wordt hem geen verdediging gegund; de klas vindt zijn gedrag aanstellerig en irritant.

Uiteindelijk reageert hij toch en besluit – dankzij de steun van een sterkere jongen – het niet langer te pikken. Een massale schietpartij is het gevolg.

Bij de finale shoot-out zien we dat Kaspar doelgericht de pesters/daders afknalt. Joosep daarentegen neemt wraak op de hele wereld en schiet in het wilde weg om zich heen. Enkel het meisje Thea stelt hen voor een dilemma. Kaspar houdt van haar; haar wil hij niet straffen.

Door Jeugd & Vrede werd in België een uitstekende brochure en methodiekenboek uitgegeven over pesten. U kan het boekje downloaden via www.jeugdenvrede.be/downloads/dossier_pestening.pdf.

Boy Named Sue (Johnny Cash)

Well, my daddy left home when I was three and he didn't leave much to Ma and me
Just this old guitar and an empty bottle of booze
Now, I don't blame him 'cause he run and hid but the meanest thing that he ever did
Was before he left, he went and named me 'Sue'.

Well, he must o' thought that it was quite a joke and it got a lot of laughs from a' lots of folk
It seems I had to fight my whole life through
Some gal would giggle and I'd get red and some guy'd laugh and I'd bust his head
I tell ya, life ain't easy for a boy named 'Sue'.

Well, I grew up quick and I grew up mean, my fist got hard and my wits got keen
I'd roam from town to town to hide my shame
But I made me a vow to the moon and stars that I'd search the honky-tonks and bars
And kill that man that gave me that awful name.

Well, it was Gatlinburg in mid-July and I just hit town and my throat was dry
I thought I'd stop and have myself a brew
At an old saloon on a street of mud, there at a table, dealing stud
Sat the dirty, mangy dog that named me 'Sue'.

Well, I knew that snake was my own sweet dad from a worn-out picture that my mother'd had
And I knew that scar on his cheek and his evil eye
He was big and bent and grey and old and I looked at him and my blood ran cold
And I said, "My name is 'Sue'. How do you do? Now you gonna die."

Well, I hit him hard right between the eyes and he went down but, to my surprise
He come up with a knife and cut off a piece of my ear
But I busted a chair right across his teeth and we crashed through the wall and into the street
Kicking and a' gouging in the mud and the blood and the beer.

I tell ya, I've fought tougher men but I really can't remember when
He kicked like a mule and he bit like a crocodile
I heard him laugh and then I heard him cuss, he went for his gun and I pulled mine first
He stood there lookin' at me and I saw him smile.

And he said: "Son, this world is rough and if a man's gonna make it, he's gotta be tough
And I know I wouldn't be there to help ya along
So I give ya that name and I said good-bye, I knew you'd have to get tough or die
And it's that name that helped to make you strong".

He said: "Now you just fought a hell of a fight and I know you hate me, and you got the right
To kill me now, and I wouldn't blame you if you do
But ya ought to thank me, before I die for the gravel in ya guts and the spit in ya eye
'Cause I'm the son-of-a-bitch that named you 'Sue'."

I got all choked up and I threw down my gun and I called him my pa, and he called me his son
And I came away with a different point of view
And I think about him, now and then, every time I try and every time I win
And if I ever have a son, I think I'm gonna name him...
Bill or George, any damn thing but 'Sue'!

Indruk van realisme

KLASS is een indringende film, en dat heeft niet alleen te maken met de personages en hun verhaal, maar ook met de gehanteerde filmstijl. Kleur, camerabeweging en acteerstijl zijn van groot belang voor de algemene indruk die de film maakt op de toeschouwer.

KLASS veroorzaakt een sterk gevoel van chaos en beklemming. De camera bevindt zich voortdurend midden tussen de personages en zit meestal heel dicht op hun vel. Daardoor voelt de kijker zich erg nauw betrokken bij de gebeurtenissen; je zit er als het ware zelf tussen. Regelmatig heb je geen overzicht meer over de situatie en wordt jouw visie even gefragmenteerd als die van de personages zelf.

Alle filmbeelden werden opgenomen met een handcamera: de camera staat dan niet vast op een statief, maar wordt door de cameraman in zijn hand (op de schouder) vastgehouden. Dat zorgt ervoor dat het beeld nooit volledig stabiel is, maar veeleer lichtjes schokt. Traditioneel kennen we deze manier van filmen vooral uit de documentaire, maar intussen wordt de handcamera ook veelvuldig gebruikt in sociale drama's. Deze cameratechniek versterkt het gevoel van realisme bij de kijker. De beelden zijn immers niet mooi afgewerkt (er komen regelmatig storende elementen in het beeldkader, bijvoorbeeld een schouder die een deel van het beeld afdekt). De chaotische indruk wordt ook versterkt door de onrustige montage: er zijn veel onverwachte beeldsprongen die het gevoel van eenheid verstoren.

Het kleurgebruik in KLASS is erg grijs. Af en toe steekt een felle tint af tegen het sombere kleurenpalet. Opgewekt kun je de kleuren bezwaarlijk noemen... en dat heeft zijn effect op de algemene sfeer.

In KLASS verloopt niet alles van de eerste keer perfect. Het gaat vaak stuntelig, zoals tijdens de vreselijk banale discussie over hoe ze Joosep moeten slaan. Mede daardoor komt de film erg realistisch over. In de schoolgangen benadrukt Joosep zelf dat hun plannen werkelijkheid zijn, géén film: *"Alleen in films schieten ze met een pistool van op grote afstand."*

Tijdens de geweldscènes zorgt regisseur Ilmar Raag ervoor dat we ons extreem inleven in de slachtoffers. Wanneer Joosep in de sportles wordt uitgescholden en tegen de grond geduwd door zijn klasgenoten, valt het omgevingsgeluid plots weg. Het enige wat we nog horen, is Jooseps gejaagde hartslag en ademhaling. We krijgen de beelden ook in slow-motion te zien, net zoals Joosep hen dreigend op hem toe ziet lopen. Het lijkt alsof we ons op dat ogenblik binnenin het hoofd van het slachtoffer bevinden en dezelfde ervaring van totale ontredde-ning beleven.

Hun verdiende loon?

Tekst op basis van reflecties van Ton Honig en Angela Dreher.

Omdat we hun afgrijselijke voorgeschiedenis kennen, is het niet moeilijk om de extreme reactie van de slachtoffers te begrijpen. *“Is het niet gevaarlijk,”* kan men zich afvragen, *“om beelden te laten zien die zulk geweld vergoelijken?”* Enkele studenten uit het zevende jaar middelbaar die de film bekeken, reageerden verontrustend ongenueanceerd op het verhaal: *“Als ze dat bij mij zouden doen... Ik maak ze kapot, ze gaan eraan. Dan heb ik toch niks meer te verliezen.”*

Er kan niet genoeg worden benadrukt dat *‘tout comprendre’* iets heel anders is dan *‘tout pardonner’*. Begrijpen impliceert geenszins goedpraten. Menselijk gedrag begrijpen mag niet uitsluiten dat we ditzelfde gedrag tevens voor tweehonderd procent onaanvaardbaar vinden.

Dat iemand die zodanig wordt gepest graag de dader(s) de strot zou willen omdraaien, is een heel voorstelbare wens. Maar wanneer deze legitieme wens in praktijk wordt gebracht, moet deze daad elke legitimiteit worden ontzegd. Wanneer we de ander begrijpen, hebben we hem of haar nog geenszins geëxcuseerd.

Het voelen van een agressieve impuls is een normale fysieke menselijke reactie. Elk mens kent dergelijke impulsen, of we dat nu fijn vinden of niet. Deze impulsen zijn in zichzelf nooit goed of fout. Morele vragen komen in het vizier wanneer impulsen in gedrag worden omgezet. *‘Geweld is fout!’* klinkt mooi, maar eigenlijk inhoudsloos. Jongeren moeten leren om met zulke impulsen te leven en reflecteren over omgangsvormen tussen mensen. Ook dat is een taak voor de volwassenen die hen opvoeden (ouders, leerkrachten,...). Daarom is het soort begrip dat Raag met zijn film kweekt onmisbaar wanneer we een efficiënt anti-pestbeleid willen ontwikkelen.

Kaspar: *“En als we ze nu eens allemaal zouden afknallen? Een soort godsoordeel over hen vellen: als je een ander slaat, zal je een hand verliezen. Dan zouden we op straat al die mensen zonder handen kunnen nastaren.”*

In de ideale wereld leeft iedereen in een veilige omgeving met respect voor elkaar. Maar in werkelijkheid komt pestgedrag zelfs op de beste scholen voor en een zaligmakende oplossing voor het pestprobleem bestaat helaas niet. Dagelijks worden miljoenen kinderen overal in de wereld het slachtoffer van pesterijen (zie bijvoorbeeld www.kanderstegdeclaration.org) en machtsmisbruik. KLASS toont dat er voor hen soms echt geen uitweg is. Het is dus de hoogste tijd om in te grijpen. Er moet 'iets' gebeuren. Of zoals auteur Bart Koubaa het verwoordt: *"De reactie 'we kunnen er niets aan doen' is niet gerechtvaardigd. Je kan er wél iets aan doen, al is het slechts door meer strijdvaardigheid te tonen. Elk initiatief is het overwegen waard. In de krant zag ik een schrijvende foto van het incident in Winnenden. Een politieman houdt een rood-wit lint opzij voor een aanrijdende ziekenwagen. In de verte staat een cameraman verweesd voor zich uit te staren. De klok van het schoolgebouw wijst 5 na 12!"*

Eenvoudige oplossingen kunnen we niet bieden. Maar wel een aantal bedenkingen, impressies en reacties van mensen – leerkrachten, pedagogen, psychologen, filosofen – die zich over het probleem bogen:

Gijs Huitsing over zijn ervaringen met antipest-interventies

"In onze antipest-interventies proberen we het pesten aan te pakken door de aandacht niet alleen op pesters en slachtoffers te richten, maar ook op de omstanders, leerkrachten en ouders. Een succesvol project wordt op dit moment uitgevoerd in Finland: KiVa Koulu of "leuke school zonder pesten". Kern van dit programma is de hele sfeer op school te verbeteren: omstanders actief laten opkomen voor slachtoffers en proberen het gedrag van de assistenten te wijzigen. Pesters danken hun status immers deels aan hun assistenten; als een pester niet gesteund wordt, zal het pesten verminderen. Deze aanpak is succesvol en bewijst dat het complexe groepsproces van pesten met enige inspanning valt om te buigen naar een veilige school."

Algemeen directeur Heilig Graf (Turnhout) Hilde Robrechts:

"De toenemende tolerantie t.a.v. grensoverschrijdend gedrag én het soms lage niveau van zelfbeheersing van (jonge) mensen bij gevoelens van boosheid, zijn zeker geen louter schools probleem. Het is een zorgwerkend symptoom van onze huidige samenleving in het algemeen en van de relatiewijzen die er tussen mensen bestaan.

Het is in onze Westerse cultuur opvallend dat we een sterke traditie hebben in het sanctionerend en bijsturend optreden t.a.v.

fysiek geweld. Schoppen, met de haren trekken, duwen... Op dit soort gedragingen reageren we onmiddellijk. Daarnaast zijn we erg tolerant t.a.v. verbaal geweld, alhoewel de gevolgen daarvan soms veel erger en langdurige zijn. Sterker, we zijn té tolerant t.a.v. agressief taalgebruik en dit zowel op het terrein van het gesproken als het geschreven (al dan niet via elektronische dragers) woord.

De essentie van onze opdracht is echter niet het agressief gedrag veroordelen, bestraffen, doen stoppen, neen. Onze hoofdbekommernis is ervoor zorgen dat we agressief gedrag voorkomen. De sleutel van de oplossing ligt in de preventieve aanpak."

Bart Koubaa over mastodontscholen

"Ik denk dat kleinschalige scholen tegenwind moeten bieden aan de mastodontscholen met hun verregaande anonimiteit, waar problemen nauwelijks opgemerkt worden en verloren gaan in de massa. Mensen zijn niet gemaakt om in zo'n grote groepen te leven; dat zie je aan hoe de mensheid zich steeds weer spontaan organiseert in kleine groeperingen en verenigingen. "Het was een onopvallende jongen," hoor je steeds weer als omschrijving van de dader. Maar hoe kan je anders dan onopvallend zijn tussen zo'n massa? Eigenlijk kan je alleen door negatief gedrag nog opvallen."

Een docente van de KHK Lerarenopleiding (Turnhout) over verbondenheid

"Ik vind het belangrijk om verbondenheid als insteek te nemen. Leerlingen waarbij het mis gaat, zijn vaak ontkoppeld van zichzelf, van anderen, van de wereld om hen heen. Wie verbonden is met zichzelf en anderen, brengt zichzelf en anderen geen schade toe. "Als we aan het begin van de keten willen voorkomen dat we aan het einde van de keten in de problemen komen, dan moeten we in het onderwijs hechting en verbondenheid ernstig nemen." (M. Van Herpen: Duurzaam opvoeden en ontwikkelen. Uitgegeven bij Garant) Als wij in onze opleiding studenten

vanuit deze insteek leren kijken, zullen zij ook op die manier kijken naar het onderwijs en naar hun leerlingen. We hopen hen als toekomstige leerkrachten te oefenen in écht observeren, kijken en luisteren naar leerlingen door een bril van welbevinden en betrokkenheid. Dat kan hopelijk preventief werken.”

Marc Colpaert over de missie van een leerkracht

“De tijd is al lang voorbij dat een leraar bij de begeleiding – zeg maar vorming – van jonge mensen zijn natuurlijk gezag zou kunnen ontlenen aan zijn vakkennis. Het onderwijs zoals we dat zien in de film is helemaal niet afgestemd op de behoeften, de diepere verlangens, verwachtingen en existentiële ervaringen van de leerlingen. Een job van leraar moet je niet doen als je geen interesse hebt voor het vaak pijnlijke adolescentenpad. Dat houdt in dat je van leerlingen moet kunnen houden en dat je hen met grote aandacht nabij moet zijn.

Op de verborgen hunker bij jongeren naar schoonheid, kunstzinnigheid of het spirituele geeft de wereld van de volwassenen voorlopig geen antwoord. Er worden geen wegen getoond. Vertellen over de romantische Victor Hugo of Lermontov valt in het geval van KLASS samen met het negeren van de jonge mensen die aan ons worden toevertrouwd. We erkennen hen niet. Het heeft geen enkel raakpunt met hun vertwijfelde struggle for life.”

Actualiteit

Sinds de Estse prent KLASS gedraaid werd, vonden al twee schietincidenten plaats op scholen in het nabijgelegen Finland: op een middelbare school in het stadje Jokela (7 november 2007) en op een universiteitscampus in Kauhajoki, (23 september 2008). Een dag voor de Nederlandse bioscooppremière van KLASS vond in het Duitse Winnenden het zoveelste schietincident op een school plaats. De werkelijkheid lijkt Raags film telkens te actualiseren.

Vergelijk

- Net als Ilmar Raag (regisseur van KLASS) baseerde Gus Van Sant zijn film ELEPHANT (2003) op de gebeurtenissen die plaatsvonden in Columbine High School. Op 20 april 1999 vonden daar twaalf leerlingen en een docent de dood nadat twee leerlingen iedereen in het wilde weg neerkogelden. De daders pleegden zelfmoord.
- Naar aanleiding van datzelfde incident draaide Michael Moore de documentaire BOWLING FOR COLUMBINE (2002). Ondanks Moore's laakbare journalistieke methodes is dit indrukwekkend document een vlamvend betoog tegen het vrije wapenbezit in de Verenigde Staten.
- Hoewel de gepeste jongen in BEN X (Nic Balthasar, 2007) autistisch is, zijn het pestgedrag en de vernederingen die we te zien krijgen, wel vergelijkbaar.

- Wat heeft jou het meest geraakt in de film?
- Leken de personages voldoende genuanceerd of waren ze stereotiep? Kloppen de stereotypen volgens jouw ervaring?
- Vind je het verhaal realistisch? Wat is uit het leven gegrepen, wat leek uit de lucht gegrepen?
- Welke fouten maken de leerkrachten volgens jou? Zou jij hen mede verantwoordelijk durven noemen voor het drama waarmee de film eindigt?
- Begrijp je waarom de leerkrachten in de film blind blijven voor de pesterijen die zich in de klas afspelen?
- Welke denkfout maakt de directrice wanneer ze beweert: *“Paul is de beste leerling van de klas. Waarom zou hij andere leerlingen pesten?”*
- Hoe kunnen volwassenen een beter inzicht krijgen in de groepsdynamische processen in een (klas)groep?
- Is de passieve gelatenheid van Joosep herkenbaar? Is het makkelijker om te ondergaan dan om terug te vechten?
- Had jij een manier in gedachten waarop Joosep zich beter had kunnen verdedigen? Kan een individu zich ongestraft buiten de groep plaatsen?
- Hoe reageren de meisjes in de film? Had je van hen een andere houding verwacht? Heb je in de praktijk al verschillen opgemerkt in de manier waarop jongens en meisjes pesten / pestgedrag beoordelen?
- Voelde je sympathie voor Joosep en Kaspar op het moment dat zij hun schietpartij aanvangen? Hoe kijk je daar nu op terug?
- Is het niet gevaarlijk om beelden te laten zien die zulk geweld ‘vergoelijken’?
- Welk is de ideale doelgroep voor KLASS? Kan je de film vertonen aan jongeren (vanaf welke leeftijd?), aan leerkrachten, aan het grote publiek?
- Kun jij je voorstellen dat pesterijen op jouw school ook zouden uitmonden in een schietpartij?
- Vind je dat een betere beveiliging van schoolgebouwen een juist antwoord is op de recente geweldplegingen op scholen? Welke oplossingen raad jij aan?
- Wat is volgens jou de maatschappelijke voedingsbodem voor dergelijke gewelddadige excessen?
- Wordt de job van een leerkracht een gevaarlijk beroep?
- Doet deze film je minder of net meer zin krijgen in het beroep van leerkracht?

Waar mensen samenwerken, worden wel eens risico's genomen. Zeker in scholen waar honderden jonge mensen samenleven, zijn voldoende voorwaarden aanwezig om af en toe met ongewenste situaties te worden geconfronteerd. Die ongewenste situaties kunnen soms uitmonden in een crisis.

Omdat een school nu eenmaal een belangrijke maatschappelijke rol speelt, zijn veel mensen begaan met wat er in een school gebeurt. Door de huidige mediatisering komen mogelijke crisissen vlugger in het nieuws en de vertoonde beelden hebben vaak een dramatiserend effect.

Een school kan, net als een bedrijf, niet langer zijn eigen gangetje gaan. De maatschappelijke verantwoordelijkheid van een school beperkt zich niet meer tot de onderwijstaak. Het beleid van een school zal ook beoordeeld worden op zijn ecologische, sociale en ethische consequenties. Racistische opmerkingen in een school zullen zwaarder worden aangerekend dan in een volkscafé. Een bouwovertreiding door een school zal vaak ook meer ruchtbaarheid krijgen dan die van een particulier.

Een incident zoals dat in KLASS wordt getoond, maakt een school ten dode opgeschreven. Een open en eerlijke communicatie in dergelijke situaties is daarom noodzakelijk. Zo'n crisis kan je onmogelijk voorspellen. Je kan er wel op voorbereid zijn. Chris Chantrain schreef in opdracht van ... een handige brochure over hoe scholen zich kunnen voorbereiden op onverwachte, dramatische gebeurtenissen.

Draaiboek bij een crisis

Bij een crisis of ramp is communicatie vaak van levensbelang. Daarom moeten de taken voor elke leraar en voor de leerlingen in zo'n moeilijke situatie vooraf op een concrete manier vastliggen. Dat doe je door een draaiboek op te stellen en alle taken duidelijk te omschrijven.

Om een crisis het hoofd te kunnen bieden, is een crisiscommunicatieplan een cruciaal onderdeel van het globale crisis- of noodplan van de school.

- Het moet de verschillende doelgroepen bij een crisis zo efficiënt mogelijk informeren, de gebeurtenissen duiden en de belangen van de school en de betrokkenen behartigen.
- Het moet ervoor zorgen dat je bij onverwachte gebeurtenissen het hoofd koel houdt. Je wint er bovendien tijd mee, wat erg belangrijk is in tijden van media die kort op de bal spelen.

Chris Chantrain beschrijft in zijn handleiding in verschillende stappen hoe je zo'n crisiscommunicatieplan opstelt (*zorg dat je over een actuele adressenlijst beschikt van alle doelgroepen waarmee je moet communiceren, denk na over waar je een crisiscentrum organiseert,...*), wat de rol is van een crisisteam (*wijs een communicatieverantwoordelijke en een woordvoerder aan, vergeet de nazorg niet,...*) en geeft een aantal belangrijke vuistregels voor crisiscommunicatie (*beperk je tot de feiten, wees open en eerlijk, stel de mensen gerust en geef raad,...*).

De tekst beschrijft ook gedetailleerd hoe je omgaat met de pers (*niet liegen, druk je bezorgdheid uit,...*). Hoe deel ik slecht nieuws mee? Hoe maak ik een goed persbericht? Hoe organiseer ik een persconferentie?

Tot slot volgt er een test om te zien of je klaar bent voor de missie.

Deze brochure is een onmisbaar werkinstrument voor scholen die op het ergste willen voorbereid zijn. Klaar zijn om een crisis het hoofd te bieden, bewijst de maturiteit van een school die zich niet verbergt achter een 'bij ons kan dat nooit gebeuren'-houding.

Het eindwerk is te vinden in het documentatiecentrum van het Provinciaal Veiligheidsinstituut in Antwerpen. Een voorbeeld van een crisiscommunicatieplan voor scholen vind je op www.welzijn-op-school.net

Interviews met regisseur Ilmar Raag

- efilmcritic.com/feature.php?feature=2370 (Jason White)
- www.keswickfilmfestival.org/downloads/notes/kff_film_notes_28.pdf

Recensies KLASS

- "Klass: tieners kunnen wreed zijn." In: FilmValley, nr.60, maart 2009.
- Jan Pieter Ekker, "Studie over pestkoppen." In: Volkskrant, 12 maart 2009.
- Berend Jan Bockting, "Filmen na Columbine." In: VPROgids, maart 2009.
- "Confronterende Klass geeft schoolschutters motief." ANP, 11 maart 2009.
- www.movie2movie.nl/r86601-Recensie-Klass.html (Wouter Westerhof)
- www.kutsite.com/festival/festivalrecensie.php?id=653 (Sven De Schutter)
- www.digg.nl/movie.php?id=1542 (Brecht Capiou)

Over pesten op school

- www.pestweb.nl
- www.sjn.nl/pesten
- www.kidstegengeweld.nl
- www.vista-europe.org
- www.kieskleurtegenpesten.be
- www.kieskleurtegenpesten.be/week08/met_ben_x_aan_de_slag_-_kinopolis.pdf
- www.pesten.net

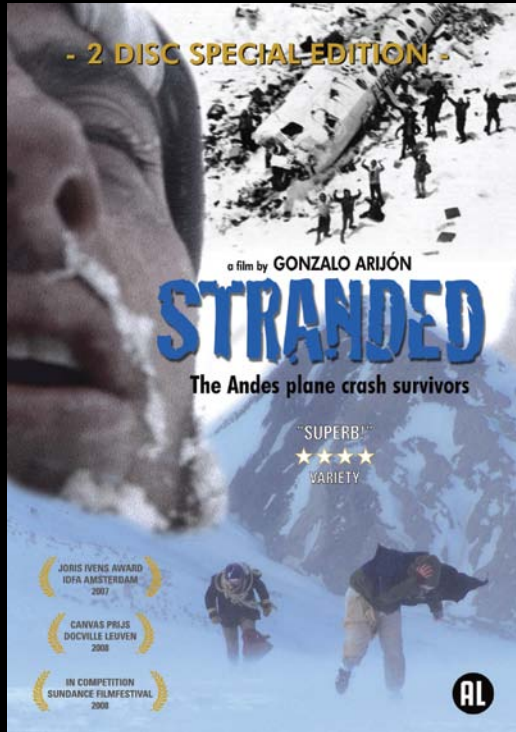
Over cyberpesten

- www.stopdigitaalpesten.nl
- www.weetwatjetypt.nl
- www.cyberpesten.be

Actualiteit – geweld op school

- Jaus Müller, "Steekpartij door ruzie om pen." In: NRC, 12 oktober 2007.
- www.nrc.nl/binnenland/article1848571.ece/Steekpartij_door_ruzie_om_pen

LIVING COLOUR ENTERTAINMENT
 PRESENTEERT:

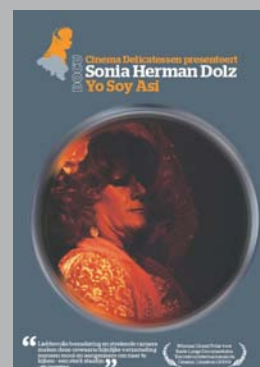
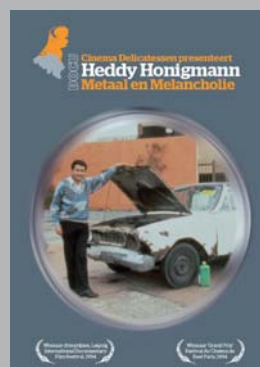
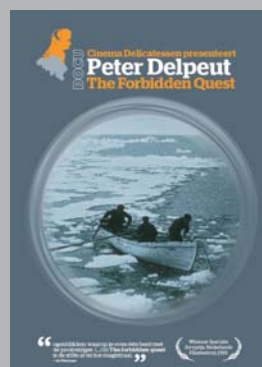
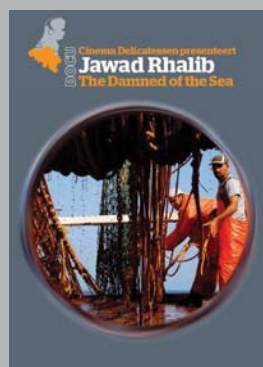
STRANDED (2 DVD)

KLASS

Cinema Delicatessen presenteert

Op DVD: Metaal en Melancholie / The Forbidden Quest / Yo Soy Así / The Damned of the Sea

Kijk voor meer filmpareltjes op www.livingcolour.be
 Living Colour Entertainment, Frederiksplein 12, Amsterdam

FILMFESTIVAL
opendoek

**FILM KIJKEN
FESTIVAL!**

wereldfilms en docu's
en buiten de filmzaal
muziek, tentoonstelling
en theater.

DE DINSDAGEN

elke dinsdag het beste
uit de recente arthouse
cinema.

**FILM LEREN
JONGEREN**

workshops, jury's &
redactiewerk leren film
smaken in de vrije tijd.

SCHOLEN

filmselectie op maat,
lesmapen, een vor-
mingsaanbod en film-
visiedagen voor leer-
krachten.

**FILM DELEN
PROJECTEN**

met film naar wijken,
gevangenissen, muziek-
festivals, ... Open Doek
op verplaatsing.

SAMENWERKEN

met andere culturele
actoren, van Borgerhout
tot Zuid-Afrika.

**FILM SPREIDEN
DISTRIBUTIE**

verspreiden van kwali-
teitsfilms en dvd's.

BIBLIOTHEKEN

vinden hun weg in het
grote filmaanbod dank-
zo het dvd-label van
Open Doek.

